

گفتارهایی

در

حقوق، مذهب، اخلاق، ارزش‌ها، سیاست

تألیف

دکتر جعفر بوشهری

استاد و رئیس (سابق)

دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

مرشاه: بوشهری، جعفر، ۱۳۰۲-	عنوان و نام پدیدآور: گفتارهایی در حقوق، مذهب، اخلاق، ارزش‌ها، سیاست/تألیف جعفر بوشهری.
مشخصات نشر: تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۳.	مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.
شابک: ISBN 978-964-325-399-8	
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع: حقوق طبیعی	
موضوع: اسلام -- مطالب گونه‌گون	
موضوع: اخلاق	
موضوع: علوم سیاسی	
شماره افزوده: شرکت سهامی انتشار	
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۱۶۱۳۵	

گفتارهایی

در

حقوق، مذهب، اخلاق، ارزش‌ها، سیاست

تألیف: دکتر جعفر بوشهری

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۴

چاپخانه حیدری: ۱۰۰ نسخه

۱۹۵۰۰ تومان

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸

WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نبش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۶۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

فهرست

۱۷	 پیشگفتار
۲۱	 گفتار اول
۲۱	 الف: روش خواندن
۲۱	 ۱- شمار کلماتی که با یک نگاه می‌توان دید
۲۱	 ۲- چگونه می‌توان متمرکز شد
۲۲	 ۳- زیان‌های پناه بردن به خیال‌های واهی
۲۳	 ب: تمرکز
۲۳	 ۱- فواید تمرکز
۲۳	 ۲- چرا تمرکز نداریم
۲۳	 ج - عوامل خارجی تشتت خیال
۲۴	 د - عوامل داخلی تشتت خیال
۲۴	 هـ - بی‌علاقگی در موضوع مطالعه
۲۵	 و - کشمکش میان نیروی اراده و قدرت تخیل
۲۵	 ز- راه حل این دشواری‌ها
۲۵	 ۱- رفع عوامل خارجی تشتت خیال
۲۵	 ۲- رفع عوامل داخلی تشتت خیال
۲۶	 ۳- چگونه علاقه خود را در امری افزایش دهیم
۲۷	 ۴- سازش میان اراده و تخیل
۲۷	 ۵- بر لغت‌ها که می‌دانید بیفزایید
۲۸	 ح - روش خواندن سطر به جای کلمه

- ۱- خواندن سطر به سطر..... ۲۸
- ۲- معنی را دریابید..... ۲۸
- ط - چگونه آنچه خوانده‌ایم بیاد آوریم..... ۲۹
- ی - علل فراموشی..... ۲۹
- ۱- بازدارنده پسین..... ۲۹
- ۲- بازدارنده پیشین..... ۳۰
- ۳- توجه نداشتن..... ۳۰
- ۴- تکرار نکردن..... ۳۰
- ۵- بی‌علاقه بودن..... ۳۱
- ۶- رابطه..... ۳۱
- ۷- فراموشی ناشی از خلل و خوی..... ۳۱
- ک: درمان فراموشی..... ۳۲
- ۱- چگونه می‌توان از عامل بازدارنده پسین دوری جست..... ۳۲
- ۲- از عامل بازدارنده پیشین چگونه می‌توان اجتناب ورزید..... ۳۲
- ۳- توجه کنیم..... ۳۳
- ۴- تکرار کنیم..... ۳۳
- ۵- چگونه به آنچه می‌خوانیم علاقه‌مند شویم..... ۳۳
- ل: جلوگیری از درهم آمیخته شدن حقیقت با مجاز..... ۳۵
- ۱- وجود خارجی و وجود ذهنی..... ۳۵
- ۲- اختلاف نظر..... ۳۶
- ۳- تمایلات هماهنگ..... ۳۶
- منابع و مأخذ:..... ۳۷
- گفتار دوم: رسیدگی قضایی..... ۳۹
- الف: ماهیت رسیدگی قضایی..... ۳۹
- ۱- دیدگاه قاضی..... ۳۹
- ۲- جستجوی قانون منطبق با دعوا..... ۴۰
- ۳- رویه قضایی..... ۴۱
- ۴- معیار عدالت..... ۴۲
- ۵- تحول..... ۴۳

۴۴	۶- نقش منطق در علم حقوق
۴۵	۷- سابقه
۴۶	۸- تعارض اصول
۴۸	ب: وکالت در دعاوی
۴۸	۱- گذران وکیل دادگستری
۴۹	۲- انتقاد از وکیل دادگستری
۵۰	۳- مسئولیت وکیل دادگستری
۵۰	۴- تردیدهای وکیل دادگستری
۵۲	ج - ده اصل عمده در شکایت
۵۲	۱- از خود بپرسید، هدف از شکایت چیست
۵۲	۲- اعتبار شکایت خود را بسنجید
۵۳	۳- به مرجع صلاحیتدار شکایت برید
۵۳	۴- نام مرجع صلاحیتدار را در آغاز نامه بیاورید
۵۳	۵- شکایت را بنویسید و نسخه‌ای از آن را نگهدارید
۵۳	۶- سلسله مراتب را رعایت کنید
۵۴	۷- خونسردی را از دست ندهید و کج خلقی نکنید
۵۴	۸- اسناد و مدارک را گرد آورید و نگهدارید
۵۴	۹- مرور زمان
۵۴	۱۰- پیشنهاد مصالحه را با دقت بررسی کنید
۵۵	د: مباحثه
۵۵	۱- هدف از مباحثه
۵۵	۲- استدلال سفیضه‌آمیز
۵۶	۳- استدلال معقول و منصفانه
۶۰	هـ- دلایل انحراف از مسیر
۶۰	۱- اشتباه
۶۱	۲- خطا
۶۲	و: نکات و شرایط عمده در علم حقوق
۶۲	۱- قصد
۶۳	۲- ابتکار

۶۴	ز: روح القوانین
۶۴	۱- احوال شخصی متسکیو
۶۵	۲- شخصیت متسکیو
۶۵	۳- متسکیو و سیاست
۶۶	۴- روش تحقیق و منابع روح القوانین
۶۸	۵- نقش تاریخ در تغییرات اجتماعی
۶۹	۶- اصول روح القوانین
۷۰	۷- آزادی و اصل تفکیک قوا
۷۱	منابع و مآخذ
۷۳	گفتار سوم: حقوق طبیعی
۷۳	۱- نقش مذهب
۷۴	۲- تقسیم‌بندی حقوق
۷۵	۳- عدالت و قوانین بشری
۷۶	ب: نافرمانی
۷۶	۱- حکومت نامشروع
۷۶	۲- تحول در حقوق طبیعی
۷۷	ج: حقوق طبیعی و حاکمیت
۷۷	۱- حقوق طبیعی و قواعد ریاضی
۷۷	۲- حاکمیت
۷۸	۳- اهمیت نظریه حاکمیت
۷۸	۴- حکومت ملی
۷۹	۵- حقوق طبیعی و تاریخ
۸۰	د: حقوق طبیعی و اخلاق
۸۰	۱- نقش حقوق
۸۱	۲- حقوق و ایدئولوژی
۸۱	۳- همبستگی اخلاق با حقوق طبیعی
۸۲	ه: کمال مطلوب بودن حقوق طبیعی و متروک شدن آن
۸۲	۱- حقوق طبیعی سرمنش قوانین عادی است
۸۳	۲- رویه قضایی و حقوق طبیعی

۸۴	و: فرق حقوق با اخلاق
۸۴	۱- شخصی بودن اخلاق
۸۴	۲- الزامی بودن احکام حقوق
۸۵	۳- گرایش به حقوق طبیعی
۸۶	ز: نتیجه
۸۶	۱- حقوق طبیعی در دوران معاصر
۸۶	۲- ماهیت حقوق
۸۷	۳- حقوق و تعهد
۸۷	۴- حقوق و ترس
۸۸	۵- حقوق و آزادی
۸۹	منابع و مأخذ:
۹۱	گفتار چهارم: اسلام
۹۱	۱- تجربه پاکستان
۹۲	۲- افراط گرایی
۹۲	۳- نوگرایی
۹۳	۴- قوانین تغییرناپذیر شرع
۹۴	۵- قوانین تغییرپذیر شرع
۹۵	۶- آراء فرقه های گوناگون در اسلام
۹۶	ب: منابع حقوق اسلام - حدیث
۹۶	۱- زمان حیات پیامبر
۹۶	۲- پس از رحلت پیامبر
۹۷	۳- اسناد
۹۷	۴- متن
۹۸	۶- درجه بندی اسناد و حدیث ضعیف
۹۹	ج: صحاح شگانه
۹۹	۱- صحیح بخاری
۹۹	۲- صحیح مسلم
۱۰۰	۳- سنن ابوداود
۱۰۰	۴- جامع ترمذی

۱۰۹		۵- سنن ابن ماجه
۱۰۰		۶- سنن نسائي
۱۰۰		د: اسلام، مسيحيت، يهود، فلسفه يونان
۱۰۰		۱- فقيه
۱۰۱		۲- اسلام و مسيحيت
۱۰۱		۳- اوصاف مسلمانان
۱۰۲		۴- اسلام و ديگر اديان
۱۰۲		۵- پيام قرآن
۱۰۲		۶- دين يهود
۱۰۳		۷- اسلام و فلسفه يونان
۱۰۴		ه: اسلام، مغولان و ترکان
۱۰۴		۱- مغولان و خلافت عباسيان
۱۰۴		۲- مغولان و ترکان پس از خلافت عباسيان
۱۰۵		۳- رابطه سلاطين با علماء
۱۰۶		و: اسلام و حکومت
۱۰۶		۱- وظائف حکومت
۱۰۷		۲- صلاحيت حکومت و حدود آن
۱۰۸		۳- حکومت و شورا
۱۰۸		۴- الزامي بودن شورا
۱۰۸		۵- شورا و آزادي بيان
۱۰۹		۶- تفوق نظر اکثريت
۱۰۹		۷- اجرائی تصميم‌های شورا
۱۰۹		۸- شورا و اهل حل و عقد
۱۱۰		۹- حکومت و عدالت
۱۱۱		۱- نتیجه
۱۱۲		ز: خلافت
۱۱۲		۱- سابقه خلافت
۱۱۳		۲- خلافت و حاکميت
۱۱۴		ح: قدرت سياسي در حکومت اسلامي

۱- منشأ قدرت سیاسی در اسلام	۱۱۴
۲- اولی الامر	۱۱۵
۳- مراجع حل اختلاف	۱۱۵
۴- قوه مجریه در اسلام	۱۱۵
۵- تفکیک قوا در حکومت اسلامی	۱۱۷
ط - قوه قضائیه در اسلام	۱۱۸
۱- قاضی	۱۱۸
۲- مجتهد	۱۱۹
ی: امور اداری	۱۲۱
۱- امراء و سلاطین	۱۲۱
۲- خلفاء و اداره امور	۱۲۲
۳- نقش خلفاء	۱۲۴
ک: اسلام و اندیشه های معاصر	۱۲۴
۱- قنبر و دین	۱۲۴
۲- تجددطلبی	۱۲۵
۳- مسلمان کیست	۱۲۶
۴- اخوان المسلمین	۱۲۷
ل: اسلام و دست یافتن به حقیقت	۱۲۹
۱- دین پیراسته از خرافات	۱۲۹
۲- فطرت انسان	۱۳۰
۳- مقایسه غزالی با دکارت	۱۳۱
م: اسلام و اندیشه های غربیان	۱۳۴
۱- تصویر اسلام در غرب	۱۳۵
۲- خاورشناسی	۱۳۵
۳- مسلمانان	۱۳۶
۴- پیامبر و سلطان	۱۳۶
۵- قضات شرع و دادرسان عرف، خلیفه و سلطان و ملت، جهاد	۱۳۷
۶- حقوق اسلام	۱۴۰
منابع و مأخذ:	۱۴۴

۱۴۷	گفتار پنجم: هندو، بودا، کنفوسیوس، شینتو
۱۴۷	الف: هندو
۱۴۷	۱- طبقات اجتماعی
۱۴۸	۲- آداب و رسوم
۱۴۸	۳- کتاب مقدس هندو
۱۴۹	۴- اصول مذهب هندو
۱۴۹	ب: بودا
۱۴۹	۱- تاریخچه
۱۵۰	۲- کتاب مقدس بودا
۱۵۰	۳- آزادی از بند شهوات
۱۵۱	۴- اعمال آزادی
۱۵۱	۵- بازگشت به این جهان
۱۵۱	۶- اصول اخلاقی بودا
۱۵۲	۷- گرایش به مذهب بودا
۱۵۲	۸- احترام به مردگان
۱۵۲	۹- لا ما
۱۵۳	۱۰- بودا و دبیرکل سازمان ملل متحد
۱۵۶	ج: کنفوسیوس
۱۵۶	۱- تاریخچه
۱۵۷	۲- تعالیم کنفوسیوس
۱۵۸	د: شینتو
۱۵۸	۱- تاریخچه
۱۵۸	۲- خلقت
۱۶۰	منابع و مآخذ:
۱۶۱	گفتار ششم: اخلاق
۱۶۱	۱- دو تصور متعارض از اخلاق
۱۶۲	۲- استناد به اوامر در اخلاق
۱۶۳	۳- حد اعتدال
۱۶۳	۴- استدلال و ایمان

۱۶۴	۵- تحول تاریخی
۱۶۶	ب: احکام اخلاقی
۱۶۶	۱- اخلاق و مذهب
۱۶۷	۲- اخلاق و طبیعت
۱۶۸	۳- اخلاق و لذت‌یابی
۱۶۹	۴- اخلاق و استعداد
۱۷۰	ج: پیدایش اصول اخلاقی
۱۷۰	۱- آغاز اخلاق
۱۷۰	۲- معیارهای اخلاقی در انسان در حال رشد
۱۷۲	۳- معیارهای اخلاقی در جامعه
۱۷۴	د: داوری در اعمال خود و دیگران
۱۷۴	۱- انگیزه
۱۷۵	۲- وسیله
۱۷۶	۳- اثر و نتیجه
۱۷۶	منابع و مأخذ:
۱۷۷	گفتار هفتم: ارزش‌ها
۱۷۷	۱- ارزش چیست
۱۷۸	۲- اقسام ارزش‌ها
۱۷۸	۳- منابع ارزش
۱۸۰	ب: تغییرات ارزش‌ها
۱۸۰	۱- تغییر هدف
۱۸۰	۲- هیجان
۱۸۰	۳- آموزش
۱۸۱	۴- ارتباط
۱۸۲	ج: طبقه‌بندی ارزش‌ها
۱۸۲	۱- ساده‌ترین ارزش
۱۸۲	۲- ضد ارزش
۱۸۳	۳- ارزش‌های فردی
۱۸۴	۴- علائق مادی

۱۸۵	۵- علائق روحی
۱۸۶	د: نمونه‌هایی از ارزش‌های منفی
۱۸۶	۱- حسادت
۱۸۷	۲- حرص
۱۸۸	۳- رقابت
۱۸۸	۴- سوءنیت
۱۸۸	۵- تعدی
۱۹۲	۶- جنگ
۱۹۳	(۱) جنگ جهانی
۱۹۵	(۲) جنگ جهانی دوم
۱۹۶	(۳) جنگ کره جنگ کره را به سه مرحله می‌توان تقسیم کرد:
۱۹۷	(۴) جنگ ویتنام
۱۹۸	(۵) جنگ‌های هند و پاکستان
۲۰۰	(۶) جنگ‌های اعراب و اسرائیل
۲۰۱	(۷) جنگ‌های عراق با ایران و کویت
۲۰۴	فرانسه
۲۰۴	آلمان
۲۰۵	انگلستان
۲۰۵	اسپانیا
۲۰۵	ایتالیا
۲۰۶	۷- مبارزه با ارزش‌های منفی
۲۱۰	منابع و مأخذ
۲۱۱	نهاد ریاست جمهوری
۲۱۱	۱- نقش رئیس جمهور
۲۱۲	۲- قدرت خلافت رئیس جمهور
۲۱۳	۳- اوصاف رئیس جمهور
۲۱۴	ب: وظایف و اقتدارات رئیس جمهور
۲۱۴	۱- وظایف رئیس جمهور
۲۱۵	۲- اقتدارات رئیس جمهور
۲۱۶	ج: همکاران رئیس جمهور
۲۱۶	۱- انتخاب همکاران

۲۱۸	د: رئیس جمهور ایالات متحده امریکای شمالی
۲۱۸	۱- اظهارنظرها درباره این مقام
۲۲۱	۲- ریاست جمهوری و احزاب سیاسی
۲۲۱	۳- نظام حزبی
۲۲۲	۴- حکومت حزبی
۲۲۲	۵- ملاحظات درباره آینده ریاست جمهوری در امریکا
۲۲۲	(۱) زمان جنگ
۲۲۳	(۲) روابط بین‌المللی
۲۲۳	(۳) اقتباس از انگلستان
۲۲۳	(۴) بر شیوه انتخاب رئیس جمهور امریکا ایرادی هست؟
۲۲۴	(۵) نظر مردم عادی امریکا درباره رئیس جمهور
۲۲۵	ه: رئیس جمهور فرانسه
۲۲۵	۱- اوصاف ریاست جمهور
۲۲۵	۲- نیرو و توان رئیس جمهور
۲۲۶	۳- ناخرسندی‌های رئیس جمهور
۲۲۷	۴- نگرانی‌های رئیس جمهور و ژنرال دوگل
۲۲۸	منابع و مأخذ
۲۲۹	گفتار هشتم: سیاست
۲۲۹	۱- سیاست چیست
۲۲۹	۲- تصمیم سیاسی
۲۳۰	۳- سیاست و مسیحیت
۲۳۰	۴- مخالف مثبت
۲۳۱	۵- تماشاگران صحنه سیاست
۲۳۲	۶- سیاست و برنامه‌ریزی
۲۳۲	۷- گفتگو و سیاست
۲۳۳	۸- سیاست و ترس
۲۳۴	۹- سیاست و نیازهای جامعه
۲۳۴	۱۰- سیاست و امنیت جامعه
۲۳۸	ب: اندیشه‌های سیاسی
۲۳۸	۱- مشروعیت

۲۳۹	۲- جامعه و فرد.....
۲۴۰	۳- نقش حکومت.....
۲۴۰	۴- عدالت اجتماعی.....
۲۴۱	۵- مخالفان عدالت اجتماعی.....
۲۴۲	ج: سیاست و حقوق بشر.....
۲۴۲	۱- مشروعیت و وظایف حکومت.....
۲۴۲	۲- حقوق بشر و قوه قضائیه.....
۲۴۲	۳- فلسفه حقوق بشر.....
۲۴۳	۴- حقوق بشر و تکالیف آن.....
۲۴۴	۵- حقوق بشر و آزادی.....
۲۴۴	۶- حقوق بشر و فرمانبرداری.....
۲۴۵	۷- حقوق بشر و امنیت.....
۲۴۸	د: مجریان سیاست.....
۲۴۸	۱- حاکمیت و حکومت.....
۲۴۹	۲- نظام قبیله‌ای.....
۲۴۹	۳- مشروعیت حاکمیت.....
۲۵۴	ه: سیاست اجتماعی.....
۲۵۴	۱- سیاست اجتماعی چیست.....
۲۵۵	۲- سود سیاست اجتماعی.....
۲۵۶	۳- خودیاری.....
۲۵۶	۴- کارایی در صنعت.....
۲۵۶	۵- تقسیم درآمد.....
۲۵۷	۶- حدود مداخله دولت.....
۲۵۸	۷- اداره امور اجتماعی و رفاه اجتماعی.....
۲۵۹	و: نگاهی به آینده سیاست.....
۲۵۹	۱- ابرقدرت‌ها.....
۲۵۹	۲- جنبش‌های تازه.....
۲۶۰	۳- حفظ استقلال دولت‌ها.....
۲۶۱	۴- اراده مردم و نیازهای آنان.....
۲۶۲	۵- استناد به اصول.....
۲۶۲	۶- حکومت پیمانکاران.....

۲۶۴	ز: پندها و اندرزهای سیاسی
۲۶۴	۱- داوری سیاسی
۲۶۴	۲- نقش پیونددهی حزب سیاسی
۲۶۵	۳- سرنوشت و وظایف سیاستمداران
۲۶۶	۴- تجویز داروهای تلخ
۲۶۸	منابع و مآخذ:

پیشگفتار

مقاله را برای سرگرمی و گاهی برای کسب دانش می‌خوانند. نخستین سطور مقاله باید خواننده را افسون کند، پایان آن خستگی را از او دور سازد، متن آن رویدادهایی باشد شگفت‌انگیز، جذاب، و دل‌نشین. گاهی نیز خشم خواننده را برانگیزد، اما او را بیزار نکند. در این کار دشواری‌ها است. خواننده نیز گاهی بی‌تقصیر نیست. چنانکه خلق و خوی او، بی‌علاقگی و بی‌حالی وی، هنگام خواندن مقاله ممکنست بر ذائقه و قریحه او چیره شود و او را از درک نکات روح‌بخش یا شگفت‌انگیز مقاله بازدارد.

در داستان سرگذشتی هست. در شعر وزن و قافیه هست. در مقاله، در این نثر کوتاه، نویسنده باید چه هنری بکار برد، تا خواننده را بیدار و هشیار سازد، به وجد آورد و قوای روحی او را نوازش دهد. نخستین شرط اینست که: نویسنده بداند «چگونه» بنویسد. علم نویسنده بر موضوع مقاله، هرچند ژرف و گسترده، باید چنان با هنر نویسندگی او درآمیزد که قاطع بودن هر حقیقتی، یا جزم و قطعی بودن هر عقیده‌ای، یا مشروع و مفصل بودن هر مطلبی، بر تاروپود و ظاهر نوشته، خراشی نیاورد.

هستند نویسندگانی که می‌خواهند، آنچه را در خوصله یک کتاب است، در یک مقاله بیاورند. کالایی را که جز با کشتی نمی‌توان برد، اگر در قایق نهند، قایق را بار بار به زیر آب می‌برد. کتاب خواندن، مانند میهمانی رفتن است. در میهمانی گاهی خمیازه می‌کشند، چرت می‌زنند، ناگزیر می‌شوند بی‌وقفه به سخنی بی‌انتها گوش فرا دهند، بدون اینکه غریب جلوه کند. همچنین در کتاب گاهی از منابع بی‌شمار، اراء و عقاید گوناگون حتی معارض و مخالف و متضاد می‌آورند که در مقاله جایز نیست.

انشاء مقاله باید صاف و روشن باشد. نویسنده با همت و پشتکار، یا موهبتی خدادادی، یا هر دو، می‌تواند مقاله را صریح، خوش‌آهنگ، زلال و بی‌غش بنویسد. یعنی

خالی از ابهام، دور از تیرگی، بی‌روحی، تهی از مواد خارجی. محدود بودن مقاله، ایجاب می‌کند که حقایق عربیان گفته شود. زیورهای لفظی که در برخی نوشته‌ها، به خصوص در قدیم، به فراوانی می‌آمده، در مقاله مطلوب نیست. الفاظ و ظاهر مقاله اگر بیش از حد صیقل داده شود، قرینه کم‌محتوا بودن نوشته می‌گردد، و مقصود اصلی از نظر دور می‌ماند.

نویسنده‌ای که به جای شرح بی‌طرفانه واقعه و آثار و عواقب آن، به غم و اندوه شخصی، یا شادی و نشاط، یا سایر حالات روحی خویش بپردازد، به خصوص اگر اصل موضوع هم جنبه عام نداشته، خاص، استثنایی و شاید شخصی و خصوصی باشد، توجه و علاقه خواننده را به سرعت از دست می‌دهد. شرایط سیاسی و اجتماعی و اقتصادی همواره در تحول است. مقاله نیز باید از این دگرگونی‌ها، و همچنین از افکار عمومی که در معرض نوسان است، دور نماند. مقصود این نیست که: نویسنده سرسپرده این تغییرات شود، و دنباله رو. به عکس، هر جا که لازم می‌بیند اندرز دهد و اخطار کند. اخبار و اطلاعاتی که از مردم پنهان داشته‌اند، برملا سازد. در بازتاب آمال و خواسته‌های جامعه چنان کند که خوانندگانش معتقد شوند، صدایی بلندتر و پرطنین‌تر از صدای خودشان، به شرح ماجرا پرداخته است.

اوصاف، مختصات، و معیارهای شخصی نویسنده، نباید در سراسر مقاله، چنان سایه اندازد که نقاشی به نظر آید، که جز کشیدن تصویر خویش هنری ندارد. چنان هم نباشد که اثری و نشانی از شخصیت او، در آن نبینند، و ندانند که قلم کیست. با تمرین و تکرار، و با مرور زمان، شیوه نویسندگی هر کس آشکار می‌شود و در ذهن خوانندگانش نقش می‌بندد.

هستند کسانی که از دیدارشان شاد می‌شوید، و از مصاحبتشان لذت می‌برید. گفته‌هایشان دلنشین است. پرهیزگار و پاکدامند. دانشمند و اهل فضیلتند. اما دستی چیره در نوشتن ندارند. دلیل عمده‌اش اینست که: راه نویسندگی هموار نیست. قواعد آن سسخت، پرمشقت، و سرشار از ایراد و اعتراض و استثناء است. فرسوده کننده است. «کم‌مزد» و «بی‌منت» است. سرزنش دایمی دوست و طعنه پایدار دشمن در پی دارد. مقاله نویس، نماینده عصر و زمانه خویش است، به احساس عامه نزدیک است. تنها آهنگسازان و ترانه‌گویان که زمزمه سرودهای آنان، گاهی ناگهان، به هرجا و هر خانه نفوذ

می‌کند، و از هر بام و دری به گوش می‌رسد، گامی چند از مقاله نویس پیشترند. برخی نویسندگان، به جنبه‌های نظری موضوع مقاله گرایش دارند. پژوهش‌هایشان با اصول و مفروضات جامعه‌ای که در آن پرورش یافته‌اند چون در کاپیتالیسم، «سوسیالیسم»، «کمونیسم»، یا «مذهبی» و نظایر آنها مربوط است. و بعضی، تجربه‌ها و دانستنی‌های شخصی خود را به خوانندگان عرضه می‌دارند. پاره‌ای، «اختلاف‌ها» را آشکارتر می‌بینند و دیگران «شبهات‌ها» را و این بسته به آن است که: نویسنده از چه دیدگاهی به موضوع نگریسته، فاصله‌اش از موضوع چه اندازه بوده، دور بوده یا نزدیک. کسانی که در حرفه نویسندگی نیستند، گمان می‌برند، نویسندگان هرچه دلخواه خود آنها است می‌نویسند. هر موضوع را بخواهند انتخاب می‌کنند و آنچه را نمی‌خواهند نمی‌نویسند. چنین حکمی، محدود به موارد استثنایی است. درس‌های پیچیده و دشوار در نویسندگی هست که از همه سخت‌تر اینست که: مبادا از موضوع‌هایی بنویسد که تنها مورد علاقه خود شما است. ببینید، مردم چه می‌خواهند و نیازهاشان چیست. و اما موضوع گفتارهای این مجموعه مشتمل بر: چگونه تندتر بخوانیم، حقوق، مذهب، اخلاق، ارزش‌ها، سیاست، از این روی برگزیده شده‌اند، که در حیات اجتماعی عصر ما نقش عمده دارند. در شرح آنها توجه و کوشش شده است تا در چگونگی پیمودن راه رسیدن به مقصود نیز از نظر دور نماند. با ژرف‌ترین دلبستگی‌ها و خصوصی‌ترین آرزوهای درونی که تجسمی است از ماحراهای زندگی، با همه کشمکش‌ها و تسلی‌هایش.

دکتر جعفر یوشهری